

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО, ЯК ОСНОВА ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА

С. В. Василенко, к.е.н., ст. викладач,

С. В. Чугаєвська, к.е.н., доцент,

А. Т. Мармоза, к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Розвиток органічного сільського господарства – це виробництво екологічно чистої продукції без забруднення навколишнього середовища, зокрема водних екосистем, збереження і підвищення природної родючості ґрунтів, що сприятиме створенню сильного агарного сектора з виробництва корисних, якісних органічних продуктів харчування, які не несуть загрозу для здоров'я нації. Крім того, як показує світовий досвід, такий напрям розвитку сільського господарства є конкурентоспроможним на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також більш економічно ефективнішим, порівняно з традиційними.

Питаннями розвитку органічного виробництва займаються відомі дослідники, серед яких: В. Артиш, Р. Безус, Н. Буга, Л. Дейнеко [1–4], Ю. Лупенко, В. Микитюк [9–10], О. Потапенко [12], Т. Приймачук, Т. Ратошнюк [5], О. Скидан, П. Скрипчук [16–17], М. Талавира [19], А. Фесенко [21], Г. Шпак [17], В. Шукалович [10], І. Яненкова [3] та ін. Зокрема, проблемам розвитку органічного виробництва продукції тваринництва присвятили свої праці В. Євсєєва, О. Ковальчук [7–8], С. Ніценко [11], Ю. Самойлик, І. Сафронська [14–15] та ін. Однак, незважаючи на вагомість наукових досліджень, питання виробництва органічної продукції скотарства залишаються актуальними.

Протягом останніх років розвиток виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні набуває суттєвих змін. Зростає попит на виробництво екологічно-чистих продуктів харчування. Продукція скотарства посідає вагоме місце у забезпеченні населення такими незамінними і корисними для їх життєдіяльності продуктами, як молоком та м'ясом яловичини і телятини. Молоко містить усі необхідні речовини і в найсприятливішому співвідношенні. З нього виготовляють різні продукти харчування – вершкове масло, сири, кисле молоко, ряжанку, кефір тощо. М'ясо яловичини і телятини відзначається високими смаковими якостями та користується підвищеним попитом у населення. Водночас, від скотарства отримують органічне добриво, без якого неможливий органічний процес і органічне виробництво в цілому (рис. 1).

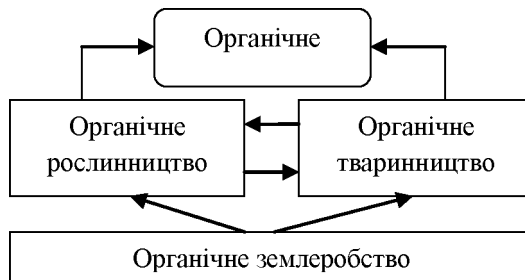

Рис. 1. Функціональні взаємозв'язки забезпечення органічного виробництва галузями аграрного сектору

Джерело: власні дослідження.

Перехід до вирощування органічної м'ясо-молочної продукції повинен бути комплексним, без органіки неможливе вирощування сільськогосподарських культур. В свою чергу, виробництво кормів рослинного походження має здійснюватись без консервантів, стимуляторів зростання, ГМО.

Оскільки для виробництва концентрованих та інших видів кормів використовують, переважно, продукцію рослинництва – виробники якої повинні пройти атестацію в установленому Законом порядку, отримати атестат та бути включеними до Реєстру виробників органічної продукції. Землі (грунти) для ведення органічного виробництва підлягають обов'язковій сертифікації [11, с. 137].

Крім того, виробники, які займаються виробництвом органічної продукції повинні дотримуватись певних принципів органічного землеробства, серед яких:

1) принцип відповідності ґрунтового покриву до біологічних потреб культур – це вирощування органічної продукції на таких ґрунтах, які можуть забезпечити стабільний урожай без внесення мінеральних добрив;

2) принцип сівозмінного фактора – дотримання сівозмін, а також включення до їх складу культур, які є висококонкурентними до бур'яного ценозу, і з обов'язковим включенням бобових або бобовозлакових культур;

3) принцип системи удобрення – включення в систему обов'язково гною (підстилкового гною), тому що без внесення гною підтримати родючість ґрунту неможливо, а також сидератів (бажано бобові, зернобобові культури, багаторічні трави, якщо є тваринництво), які в умовах Полісся, є необхідними для збагачення ґрунту азотом та з метою поліпшення структури ґрунту і пригнічення росту бур'янів;

4) принцип обробітку ґрунту, який направлений на збереження родючості та на боротьбу з бур'янами.

Таким чином, для того щоб успішно функціонувало органічне господарство потрібно дотримуватись вище перерахованих принципів та обов'язково утримувати тваринництво. Якщо немає гною, займатись органічним виробництвом в наших умовах, в умовах Полісся особливо, коли ґрунти дуже бідні, майже неможливо.

Варто відмітити, всі тварини в органічних господарствах мають бути забезпечені достатнім простором для вільних рухів, свіжим повітрям, водою, кормом та денним світлом. У них має бути достатньо місця для відпочинку та укриття. Домашнім стадним тваринам на фермі необхідні можливості підтримувати соціальну структуру, тому відокремлене утримання їх заборонено. Трав'яним тваринам необхідний доступ до пасовища, щоразу за сприятливих умов. Кінцева фаза відгодівлі може відбуватися в приміщенні в останню 1/5 частину життя. Густина тварин на пасовищах має бути достатньо низькою, щоб запобігти надмірному їх випасові [6, с. 39–40].

В Україні органічне виробництво розвивається поступово, а разом з ним і законодавча база. Прийняття у 2013 році Закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», положення якого набули чинності з 09 січня 2014 року, дало змогу започаткувати розробку пакету нормативно-правових актів для формування ефективної законодавчої бази європейського рівня та створення реального правового поля для забезпечення рівних умов функціонування суб'єктів господарювання органічного напрямку [13].

В Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., яка була прийнята 17 жовтня 2013 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України за №806-р, одним із пріоритетних напрямів досягнення стратегічних цілей вказано забезпечення продовольчої безпеки держави шляхом сприяння розвитку органічного землеробства, насамперед в особистих селянських і середніх господарствах. Індикаторами розвитку даного напрямку є збільшення площ сільськогосподарських угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів у 2015 р. до 5 % і у 2020 р. – до 7%, проти 0,7 % у 2010 р. та зростання частки органічної продукції у 2015 р. до 7 відсотків валової продукції, у 2020 р. – до 10 відсотків, проти 5% у 2010 р.. Економічна ефективність даного стратегічного напрямку полягатиме в розширенні обсягів органічного землеробства та збільшенні частки виробництва екологічно чистої продукції у валовій до 10 % і впровадження No-till та інших інноваційних технологій [18].

Що стосується фінансового забезпечення з боку держави, то нашій країні варто переймати європейський досвід, де дотують фермерів, надають їм субсидії і як результат – виробництво якісних та безпечних харчових продуктів, збереження і захист навколишнього середовища, економічне зростання країни.

Таким чином, Україна і Житомирщина, зокрема, має потужний потенціал як з економічної, так і з екологічної точки зору, для збільшення площ під органічне сільське господарство. Станом на сьогодні в Україні діє близько 200 сертифікованих органічних суб'єктів господарювання. Перспективи виробництва органічної продукції українських товаровиробників викликають зацікавленість зі сторони представників вітчизняної та міжнародної торгівлі. Створення національного законодавчого поля, яке сприятиме розвитку цього сектора економіки, не тільки покращить стан навколишнього середовища, а й підвищить рівень здоров'я нації.

Список літератури

1. Артиш В. І. Система вимог до технологій вирощування органічної продукції / В. І. Артиш // Економіка АПК. – 2011. – №5. – С. 37–41.

2. Безус Р. М. Особливості розвитку органічного виробництва в Україні / Р. М. Безус // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2016. – С. 339–343.
3. Буга Н. Ю. Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні // Н. Ю. Буга, І. Г. Яненкова / Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2(164). – С. 117–125.
4. Дейнеко Л. В. Європейська модель підтримки органічного виробництва / Л. В. Дейнеко, О. М. Кушніренко // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2016. – С. 343–347.(344)
5. До питання розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / Т. Ю. Приймачук, Т. М. Ратошнюк, Т. А. Штанько [та ін.] // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2015. – С. 176–181.
6. Екологізація виробництва сільськогосподарської продукції // Ефективні корми та годівля. – 2008. – № 7. – С. 39–40.
7. Євсєєва І. В. Розвиток молокопереробної промисловості України та шляхи подолання ризику неконкурентоспроможності молочної продукції на зовнішніх ринках / І. В. Євсєєва // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2015. – С. 123–127.
8. Ковальчук О. Д. Нормативи та принципи ведення органічного скотарства / О. Д. Ковальчук, О. П. Гришук // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 158–162 (161)
9. Лупенко Ю. О. Формування попиту та пропозиції на ринку органічної продукції / Ю. О. Лупенко // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 3–9.
10. Микитюк В. М. Про необхідність вертикальної інтеграції виробництва органічної продукції / В. М. Микитюк, В. Ф. Шукалович // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 198–199.
11. Ніценко В. С. Виробництво органічної продукції тваринництва в умовах функціонування вертикально-інтегрованих підприємств / В. С. Ніценко // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – 492 с. С. 136–140.
12. Потапенко В. Г. Органічне сільське господарство як чинник економічної безпеки / В. Г. Потапенко, О. М. Потапенко // Економіка АПК. – 2011. – №5. – С. 58–65.

13. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини [Електронний ресурс]: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 20–21, ст.721) {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 191–VIII від 12.02.2015, ВВР, 2015, № 21, ст.133} Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.
14. Самойлик Ю. В. Передумови розвитку органічного виробництва м'яса та м'ясопродукції в Україні / Ю. В. Самойлик // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 190–193.
15. Сафронська І. М. Проблеми розвитку органічного виробництва продукції тваринництва // І. М. Сафронська, Ю. С. Пеняк // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2013. – С. 187–190.
16. Скидан О. В. Формування регіональної політики розвитку органічного виробництва / О. В. Скидан, О. М. Ющенко // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2016. – С. 16–26.
17. Скрипчук П. М. Соціальний механізм розвитку органічного виробництва в Україні / П. М. Скрипчук, Г. М. Шпак // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2015. – С. 35–39.
18. Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]: розпорядження. – К.: Кабінет Міністрів України. – 17 жовтня 2013 року. – №806–р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
19. Талавиця М. П. Особливості виробництва тваринницької продукції на органічній основі / М. П. Талавиця, В. В. Ващенко // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: «Полісся», 2015. – С. 47–52.
20. Технологія виробництва продукції тваринництва: підручник / [Бусенко О. Т., Столюк В. Д., Могильний О. Й. та ін.]; – за ред. О. Т. Бусенка. – К.: Вища освіта, 2005. – 496.
21. Фесенко А. М. Органічне виробництво: європейські і українські підходи / А. М. Фесенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2015. – Вип. 156. – С. 243–250.